

zaradi pomanjkanja konj, medtem ko so obstoječe štiri italijanske konjeniške divizije še predstavljale pravo (klasično) konjenico. — 67. Dr. Lavo Čermelj, *La minorité slave en Italie*, Ljub-

ljana, 1938, stran 11. — 68. Poročilo italijanske preiskovalne komisije, II, stran 552. — 69. Moj članek: Ob štiridesetletnici razpada bivše avstrijske vojske, *Kronika*, 1958, številka 3.

BESEDA O KRAJEVNEM IMENOSLOVJU

JOSIP MAL

Iz bežne omembe v dnevnem časopisju se je moglo razbrati, da se pripravlja nov geografski leksikon naše ožje domovine. Ta bo izpopolnil in nadomestil Krajevni leksikon Dravske banovine (1937), ki ga kljub povpraševanju že dalj časa ni dobiti na knjižnem trgu. Ob tej priliki bi opozoril na nekaj stvari, ki o njih sodim, da bi bilo dobro in koristno, če bi uredništvo novega leksikona nekatere upoštevalo, drugi podatki pa bi morda spodbudili naše jezikoslovce k izpopolnitvi in nadaljnjemu raziskovanju.

Kar se tiče krajevnih imen, izpeljanih iz imena cerkvenega patrona sv. Martina, naj bi jih dosledno in v skladu z ljudsko govorico imenovali *Šmartin*, ne pa da so jih — najbrž pod vplivom šole — začeli postavljati v neutrum (*Šmartno*). Henrik Freyer, ki je l. 1846 izdal za svoj atlant tudi še alfabetični seznam vseh krajev in gradov, rabi za večino zadevnih krajev pravilno in prvotno slovensko ime *Shmárten* (*Shmártno* navaja le za *Šmartin* pod *Šmarno goro* in *Šmartin* pri Litiji). Imenik krajev vojvodine Kranjske (1874) pa navaja že zgolj le obliko *Šmartno*, ki jo je potem prevzela tudi dunajska Statistična centralna komisija za svoj Specialni krajevni repertorij. Današnja Podsmreka s cerkvico, posvečeno sv. Martinu, nosi v listini iz l. 1487 še ime *St. Merten bey der Tann*. Morda zaradi številnih krajev *Šmartin* se je pozneje tega kraja pri Dobrovi prijel dopolnilno ime Podsmreka. V zborniku »900 Jahre Villach« (1960, str. 471) je dr. Žontar kraj pomotoma enačil s *Šmartinom* ob Savi.

Za vas *Krasce* pri Moravčah ima Krajevni leksikon Dravske banovine obliko *Krašce*, ki je pa domače prebivalstvo ne pozna, ker govori vedno in povsod le o *Krascah*, kar izključno uporabljajo tudi moravške farne matrice.

Zadnji čas so manjše vasi po uradni liniji enostavno priključili sosednjim večjim krajem, tako npr. *Hleve* bližnjemu *Plesu* pri Moravčah, *Vahtenberk* pa *Zalogu* pri Moravčah (to krajevno ime je tudi zgodovinsko značilno in povedno), vasi *Goričane* in *Tlačnico* so priključili farni vasi *Peče*, *Sv. Križ* pri Litiji

(nekdaj *Sv. Križ* pri Turnu) je sedaj združen z *Gabrovko*. Takih administrativnih posegov v krajevno nomenklaturu bo še dosti več. Novi leksikon jih gotovo ne sme prezreti, marveč mora nanje vsaj z reklamanto opozoriti. Prav tako je treba opozoriti, da ima *Sv. Gora* danes ime *Zasavska gora*, *Sv. Planina* je novi *Partizanski*, *Rožnik* pa *Cankarjev vrh*, častitljiva *Limbarska gora* je ušla prekrstitvi (*Šlandrov vrh*) zaradi odpora prebivalstva. Pri Ilirski Bistrici so dali kraju z novim spomenikom brez potrebe še novo osladno ime »*Hrib svobode*«. Ob rakovniškem gradu pri *Št. Rupertu* na *Dol.* je bila do nedavnega *Nemška vas*, imenovana verjetno po nemških doseljencih grajske uprave. Kraj so po zadnji vojni preimenovali v *Slovensko vas* in s tem zabrisali zanimiv in važen kolonizacijski podatek.

Zal se je manija po vedno novih krajevnih imenih tako razpasla, da bo to že velika ovira za natančno in zanesljivo ugotavljanje zgodovinskih dogodkov, ker raziskovalcu ne bo vedno jasno, da je kraj dobil drugo ime in kdaj se je to zgodilo. Zmeda bo zlasti očita pri prekrščevanju mestnih trgov in ulic, kjer so odpravili udomačena in stara zgodovinska imena, v Ljubljani npr. *Špitalske ulice*, *Slo-nove ulice* (v spomin na zgodovinski dogodek sredi XVI. stoletja), *Kolodvorske ulice*, *Pred škofijo* (*Domplatz*), *Kongresni trg*, *Za zidom*, prvotno in udomačeno ime *Trimostje* spreminjajo zadnji čas v razvlečeno in okorno *Tromostovje*, stare »nasipe« ob Ljubljani so spremenili v »nabrežje«, starodavna *Večna* pot naj dobi po fašističnem vzorcu datumsko ime, uvedli so kar tri trge revolucije (*Trg revolucije ob Zvezdi*, *Trg francoske revolucije* in še *Trg revolucije ob novih »pagodah«*). V tem se kaže morda tudi vpliv prišlekov, ki niso s svojim bistvom povezani z razvojem in zgodovino mesta. Čisto drugače se kaže domoljubna povezanost in zakoreninjenost z mestom pri ponosnih Dubrovčanih, ki niso spremenili niti enega svojih starih uličnih imen. Mi pa kar tekmujeemo z izmišljanjem novotarij, pa bo veljalo za nas staro reklo: kdor zaničuje se sam...

Če bo dajal novi leksikon morda tudi kake zgodovinske podatke, velja omeniti, da ima današnja *Mirna peč* pri Valvasorju (II, 183) in še dolgo v XVIII. stoletje prvotno, pravo in jasno povedno ime *Medna peč*, na kar kaže tudi njeno nemško ime Hönigstein. Ker imajo stari urbarji in uradne listine zgolj le nemška poimenovanja, bi bilo morda umestno, da bi navedli pri krajih tudi ponemčeno obliko, ker mlajši zgodovinarji že redko obvladajo nemščino.

Prav tako ne bi bilo odveč, če bi leksikon dal navodila, kako se imena *naglašajo*. V našem radiu vlada v tem oziru prava zmeda. Radijski napovedovalci so zaverovani v svojo vsevednost in brez posluha za ljudsko govorico trdoglavo naglašajo, kakor se jim pač zdi. Govorna melodika slovenščine in pravilno naglaševanje jim je prava španska vas, ko so stvari marsikaj in marsikdaj kljub ugovoru »radi« po svoje »presódlili«. Tako govorijo o Médiiji, Médijskih toplicah, o Pódnartu, o Pódgradu, Záborštu, Pódgori, Brežicah, Rášici, Podlánišču, Pónikvah, Blejski Dóbravi. Tudi naše Zagórze je postalo tu pa tam že hrvaško Zágorje. Podobna anarhija vlada tudi pri osebnih imenih, če moramo poslušati spakedrave naglase kot so: Kózak, Kózjak, Séljak, Kólar, Lésjak, Óblak, Lónčar, Nóvak, Kómar, Kócjan, Kóvač, Pérdan itd.

Jezikoslovca bo gotovo zanimalo, da je po zatrdilu kanclerja oglejskega partiarha Santonina (ki je l. 1485 potoval po Koroškem) imela vas Ratendorf v fari Drópolje (Tropolach) v Ziljski dolini ime od tod, ker so tam domačini svoje dni izrekli razsodbe: torej ponemčena *Rotna vas*, ker so na srenjski veči pod roto (prisego) delili pravico. Na drugi vizitacijski poti naslednjega leta (1486) so komisarji na poti iz Loke v Kranj jezdili skozi raztegnjeno vas *Bitnje* (Faitin), ki da ima ime po cerkvi sv. Vida (Veit-in), slovenske Vit-nje so se po običajni mutaciji črke »v« v »b« prelevile v Bitnje. Stare cerkve sv. Vida danes ni več.

Pri tretjem vizitacijskem obhodu (l. 1487) potuje Santonino proti Rogatcu skozi kraj *Svino* (pri cerkvi sv. Florijana pod Bočem). Avstrijska generalštabna karta je kraj ponemčila v Schweinsdorf, nekateri domačini pa menijo, da bi se ime namesto Svino glasilo

menda pravilno Zvino, ker se ob vasi potok dvakrat pravokotno zvine ali zvije. V moravški fari leži na prisojnim bregu vas *Svine*. Njeno ime pa nima kaj opraviti s svinjami, marveč z vinogradi, ki so še danes v navadi pri hišah, torej S(o)vine). Za časa nemške okupacije so kraj (najbrž na podlagi kakih starejših zapiskov, ali tudi po ljudski razlagi slovenskega imena) smiselno prekrstili v Weinberg (gl. Oberkrainer Gemeindegeschäfts Kalender, 1944, str. 60); namesto dvoumne stare oblike ima vas danes uradno ime Vinje. Pa še enkrat se srečamo s ščetinarji. Tik nad Bovcem nosi Matterhornu podoben vrh nenavadno ime *Svinjak*. Ugotoviti bi bilo treba, kako izgovarjajo to ime starejši ljudje, če ni to morda le Sovnjak po sovah, ko je bližnjemu hribu ime Golobár.

Današnji kraj *Golčaj* nad Blagovico je v davčnih zapiskih (Gültbuch, V, 1619—1661, fol. 206; Gültbuch, II, 1536—1549, v ljubljanskem Drž. arhivu) naveden v obliki zu Goli-tzach St. Peter und St. Agnesen Kirchen, — najbrž zaradi poseke imenovan »na Goličah«. V istem viru (fol. 203") so omenjene *Domžale*: Domischl vnser frauen bei Goritschütz in Mansburger Pfarrkirchen. Še starejši podatek (Gültbuch, III, 1555) piše Domschl vnser frauen bey Goritschitz in Monsburger Pharr, drugod zopet (Gültbuch, II) Damischl oder Damschl unser frauen bey Goritschitz in Manspurger Pharr, pri Valvasorju (II, 117) pa je to velika vas Dumschall. Omenjeni davčni vir (Gültbuch, III, 1555) pozna v izžanski fari cerkev sv. Janeza v *Tomišlju* (zw Domischl), pri Vrhniki pa sanndt Jörgen Kürchen zw *Ladgoina* ter S. Leonhart zw Clain Ladgoina, drugod (Gültbuch, IV, fol. 244, 246) tudi Ludgoina. *Dobrolevo* pri Kandršah v fari Vače piše vir iz l. 1555 (Gültbuch, III) Dobralew (Andre Walter), isti vir pa v prejšnjem zvezku (II, ok. l. 1547) navaja istega Andreja Walterja zw Dobrawew. V isti seriji virov bi našli še več zanimivih podatkov o posameznih cerkvah, krajih, posestnikih in njihovih imenih, o gopodarskih in socialnih razmerah ter o splošnem položaju podeželja; seveda pa bi prav tako ne smeli prezreti tudi drugih arhivalnih virov, kot so npr. srednjeveške listine, urbarji, desetinski registri, matrike, stare kronike, potopisi ip.

